

Sogne og pastorater

i Lolland Søndre Provsti

*En samling bidrag
til belysning af små sognes forhold*

af

Henrik Schjødt Christensen
Thrine Christiansen
Michael Foersom
John Hansen
Kasper Høyer
Susanne Møller
Anne-Lise Petersen
Hanne Riis
Birgitte Villadsen
Holger Villadsen (red.)

Nakskov 1999

<i>Forord</i>	2
<i>Hvad er et sogn?</i>	3
<i>Befolkningstal i sognene</i>	4
<i>Pastoratsinddelingen</i>	6
<i>Hvor ofte skal man gå i kirke?</i>	8
<i>Vesterborg</i>	9
<i>Halsted-Aunede</i>	10
<i>Gloslunde-Græshave-Dannemare</i>	12
<i>Kappel-Langø-Vestenskov-Arninge-Tillitze</i>	15
<i>Kirkeblad</i>	17
<i>Fælles kasserer</i>	17
<i>Områdeorganist</i>	19
<i>Provstidag og provstiarrangementer</i>	20
<i>Økonomi</i>	21

FORORD

af Holger Villadsen

På biskop Holger Jepsens initiativ blev der i efteråret 1997 og begyndelsen af 1998 arrangeret en drøftelse af »småsognsproblematikken«. Som baggrund for initiativet blev det anført, at befolkningsudviklingen på Lolland-Falster har skabt en række sogne med et beskedent befolkningsgrundlag, som f.eks. kan gøre det svært at finde kandidater til menighedsrådene og samle en kirkegang, der er tilfredsstillende for menigheden. Formålet med initiativet er at få lejlighed til at drøfte de små sognes vilkår og finde ud af, hvordan de små sogne kommer til at fungere optimalt.

Drøftelsen af de små sognes forhold foregik dels på lokalt plan og dels på stiftsplan. Der blev blandt andet nedsat et udvalg i hvert provsti, der skulle virke som inspirator for drøftelserne. I Lolland Søndre Provsti kom udvalget til at bestå af sognepræst Henrik Schjødt Christensen (Præsteforeningen), dyrlæge Susanne Møller (Menighedsrådsforeningen), kasserer John Hansen (Græshave menighedsråd), menighedsrådsformand Gunnar Svendsen (Søllested menighedsråd) og provst Holger Villadsen.

Det lokale udvalg besluttede sig for at prøve at samle forskellige skriftlige indlæg om de små sognes forhold og mangfoldiggøre det, sådan at alle menighedsrådsmedlemmer kan få tilsendt et eksemplar. Nærværende hæfte er en samling af de indkomne indlæg. Der kom dog ikke helt så mange indlæg som ønsket, og færdiggørelsen af hæftet er derfor blevet noget forsinket.

I mellemtiden er udkommet et hæfte redigeret af domprovst Ole Opstrup med en række indlæg, der er fremkommet under debatten på stiftsplan. Hæftet har titlen »Debat om det lille sogn«. Tre af indlæggene var oprindeligt bestilt til hæftet fra Lolland Søndre Provsti og bliver altså hermed trykt for anden gang.

Sognene er de fundamentale byggeklodser i den kirkelige struktur. Sådan har det i hvert fald været hidtil, og sådan vil det formentlig også blive ved med at være. Men det udelukker ikke samarbejde, og samarbejde er ikke noget, vi skal til at opfinde nu. Samarbejde har man gjort, så længe der har været kirke i Danmark. Men der kan måske være grund til at overveje, om vi skal tage nye områder op eller justere på de gamle ordninger.

Hæftet fra Lolland Søndre Provsti skal især forsøge at belyse det samarbejde mellem sogne, som er de fleste små sognes vilkår, idet de er fælles om en præst. I Lolland Søndre Provsti er der kun et enkelt sogn, hvor sogn og pastorat svarer til hinanden, nemlig Vesterborg sogn. De andre sogne indgår i pastorater bestående af to, tre eller fire sogne.

Samarbejdet mellem sognene i de forskellige pastorater går dog i mange tilfælde videre end det at være fælles om en præst, og dette samarbejde kan antage mange forskellige former. Man kan konstatere, at selv i et så lille provsti som Lolland Søndre Provsti er der en hel del forskellige samarbejdsmodeller.

Kappel-Langø-Vestenskov-Arninge-Tillitze er et stor-pastorat med fem kirker og to præster. Der er fem menighedsråd, som engang imellem holder fællesmøde, men det bliver en stor forsamling, hvis alle mødes. Så normalt holdes menighedsrådsmøder særskilt. Der er arrangementer både på sogneniveau, i samarbejde mellem to sogne og mellem alle 4-5 sogne. Konfirmation tilbydes eksempelvis i alle fem kirker.

Gloslunde-Græshave-Dannemare er et tre-sognspastorat med en præst. Arrangementer er praktisk talt alle fællesarrangementer. Menighedsrådene holder fortrinsvis menighedsrådsmøde i fællesskab, og konfirmation holdes primært i kun én kirke.

Søllested-Skovlænge-Gurreby er også meget tæt samarbejdende, og her har man lang tids erfaring med fælles menighedsråd. Men Skovlænge og Gurreby er også de mindste sogne i provstiet.

Landet-Ryde slog ved seneste menighedsrådsvalg rådene sammen, især med den begrundelse, at det var svært at finde kandidater til menighedsrådet.

Halsted-Aunede er et traditionelt to-sognspastorat og har en skole i nærheden.

Og endelig er der Vesterborg, som er et et-sognspastorat, hvor sognepræsten har forpligtelser uden for sognet, på Amtscentralen i Maribo.

Et af formålene med dette hæfte er at komme med en beskrivelse af forskellige samarbejdsmodeller og dermed måske give anledning til overvejelser om fordele og ulemper ved de forskellige modeller. Et andet af formålene er at komme med nogle beskrivelser af forholdene i nogle såkaldte små sogne for at gøre debatten konkret og give den lidt større historisk perspektiv.

HVAD ER ET SOGN?

af Holger Villadsen

Vi vil søge forgæves efter en definition eller lignende i Bibelen. Men stort set så langt vi kan følge kirken tilbage, har den været opdelt i lokale, mindre menigheder. Grundlaget for inddelingen har især været gudstjenesten: at man regelmæssigt samledes til gudstjeneste under ledelse af biskoppen. For kirken har aldrig bestået af isolerede enkeltpersoner, men altid af fællesskaber: menigheder.

I biskop Ignatios' brev fra begyndelsen af 100-tallet til menigheden i Smyrna skriver han: »Kun den nadver skal regnes for gyldig, som finder sted under sæde af biskoppen, eller af en, som han har sat til det«. Her ser man en opdeling i lokalmenigheder under ledelse af en biskop. Hver menighed havde kun én biskop, og han havde nogle hjælpere: præster og diakoner.

De oprindelige lokalmenigheder voksede i tidens løb og antallet af biskoppens hjælpere voksede. Så i det daglige blev kirken opdelt i mindre områder med egen kirkebygning og under ledelse af en præst, som passede de fleste af de daglige opgaver. Men præsten udførte sit arbejde på biskoppens vegne, og visse opgaver var stadigvæk forbeholdt biskoppen selv.

Sådan var inddeling også i Danmark i den katolske tid. Landet var opdelt i sogne med hver sin præst. Måske var selve den geografiske inddeling i sogne ældre end kristendommen, men det gør ikke nogen egentlig forskel i denne sammenhæng. Basisenheden i kirkelig henseende var dog stadigvæk stiftet under ledelse af en biskop, som af praktiske grunde uddelegerede nogle af sine opgaver til præster. Idealet var formentlig én kirke og én præst pr. sogn. Præsten måtte ikke virke uden for sit sogn, og menigheden måtte ikke bruge en præst i et nabosogn. I et vist omfang forekom det, at en præst fik to sogne at passe: et hovedsogn og et anneksogn.

Sogneopdelingen blev videreført stort set uændret efter reformationen. Kirkeordinansen 1537 havde bestemmelse om, at flere sogne kunne lægges sammen til et for at få en mere praktisk størrelse, men det blev ikke gennemført ret mange steder. De fleste steder lod man sognene og kirkerne bestå og nøjedes med at sammenlægge dem til et præstekald (pastorat).

Selv om sogneinddelingen stort set ikke blev berørt af reformationen, skete der alligevel nogle forskydninger. Der skete blandt andet det, at biskopperne fik

en mindre fremtrædende rolle i forhold til tidligere. Det betød, at hvor den grundlæggende enhed i katolsk tid var stiftet under ledelse af biskoppen, blev den grundlæggende enhed i kirken efter reformationen sognet under ledelse af sognepræsten.

Sogne i købstæderne skulle have mindst to præster, mens landsogne måtte lade sig nøje med hver sin sognepræst, hvis de kunne føde ham. Og hvis de ikke kunne det, måtte man lægge et eller to af de nærmeste sogne til. Men ingen præst måtte have mere end tre sogne, uden åbenbar nød kræver det. Og det har været ordningen helt op til nutiden.

Egentlige sognenedlæggelser har været meget sjældne, men er dog forekommet. Her i provstiet er der et enkelt eksempel på en sognenedlæggelse. Landet havde tidligere en annekskirke, der hed Aageby. Denne kirke blev nedbrudt i 1776, og sognet blev nedlagt ved samme lejlighed og lagt sammen med Landet.

Den generelle tendens har været den modsatte, at der blev udskilt nye sogne. Her i provstiet er der ligeledes et enkelt eksempel på udskillelse af et nyt sogn. Det skete i 1600-tallet, da Kappel sogn blev udskilt fra Vestenskov sogn. Kappel sogn har senere fået en supplerende kirke, nemlig kirken i Langø. Men her er der ikke blevet udskilt et nyt sogn, idet Langø kun udgør et kirkedistrikt i Kappel sogn, men med selvstændigt menighedsråd.

I en dansk kirkeret fra sidste århundrede har jeg fundet følgende definition på et sogn: »Ved et sogn forstaas et vist Landomraade, hvis Beboere have retlig Adgang til at søge samme Kirke og betjenes af de derved ansatte Gejstlige«. Baggrunden for en sådan geografisk definition er en situation, hvor næsten hele befolkningen tilhører kirken. I sognet var der en dobbelt binding: et sognebånd. Medlemmerne havde pligt til at søge sin egen sognekirke, og tilsvarende var der et forbud mod, at præsterne øvede virksomhed uden for det område, hvor de var ansat.

Dette dobbelte sognebånd er blevet løsnet i væsentligt omfang i sidste og i dette århundrede, det gælder både for menighedsmedlemmer og for præsterne, men sognebåndet er dog i princippet stadigvæk udgangspunktet for den kirkelige ordning. For kirken er bygget op nedefra, med udgangspunkt i det lokale fællesskab i en menighed samlet om en kirke.

BEFOLKNINGSTAL I SOGNENE

af Holger Villadsen

Hvad er den rette størrelse for et sogn? Ja, det er vel noget, der afgøres af praktiske forhold – af geografi, afstande, transportmuligheder, infrastruktur, økonomi, befolkningstæthed o.lign. Det praktiske hensyn, der betød noget, var fællesskabet om gudstjeneste, dåb, nadver, bryllup, begravelser og sjælesorg. Hvis menigheden skulle have mulighed for at komme til gudstjeneste, skulle afstanden være overkommelig. På landet har det vel været højst 5 kilometer. Og der skulle også være plads i kirken. Tidligere byggede man formentlig kirkerne så store, at der var plads til stort set alle i sognet. I middelalderen har der i der i gennemsnit næppe været mere ca. 300 indbyggere pr. sogn på landet – snarere mindre end mere.

Da de lokale beboere i slutningen af middelalderen byggede kirke i Kappel, syntes de, at afstanden til Vestenskov var for stor. Fra Vesternæs var afstanden ca. 8 km, fra Knubbeløkke og Sjunkeby 4-5 km. Det førte i 1600-tallet til dannelsen af et sogn, som på det tidspunkt må have haft under 500 indbyggere.

Da Dannemare kirke brændte i slutningen af sidste århundrede, syntes beboerne, at de havde brug for en større kirke end den gamle. Befolkningstallet var også på det tidspunkt steget til over 700, hvor den gamle kirke var bygget til et sogn på formentlig omkring 300.

Da der i 1901 blev bygget et nyt kapel på Langø, var baggrunden, at befolkningen syntes, at afstanden til Kappel var for stor. Derfor ville de gerne have egen kirke, selv om distriktet var på under 200 mennesker. Og tidligere havde de endda skullet ud og sejle, når de skulle til kirke i Vestenskov eller Kappel.

Set i et større historisk perspektiv har befolkningstallet i sognene været stigende, og det der har bekymret, har været, om der var plads nok. Der er blevet bygget nye kirker, og der er blevet oprettet nye sogne.

Sådan har det imidlertid ikke været i de sidste mange år. Siden 1940'erne har befolkningstallet været dalende i næsten alle provstiets sogne. Men det skal ikke få os til at tro, at det altid har været sådan, at befolkningstallet har været dalende. Og prognoserne fra Danmarks Statistik peger også i retning af en op-

bremsning af faldet i befolkningstallet, sådan at der ikke er grund til at regne med, at vi bare skal forlænge linjen nedad i al fremtid.

På nuværende tidspunkt er der stadigvæk i næsten alle sogne flere indbyggere end der var for 200 år siden. Og det karakteristiske i lidt større perspektiv er ikke et faldende befolkningstal, men et forholdsvis stabilt befolkningstal. Og her afviger landsognene markant fra bysognene, hvor der er sket en mangedobling af befolkningstallet i løbet af de sidste 200 år.

Stigende befolkningstal fra 1801 til 1930

Jeg har prøvet at sammensætte nogle tabeller over befolkningsudviklingen i sognene i det nuværende Lolland Søndre Provsti i de sidste 200 år. Grundlaget er ikke synderlig avanceret, det drejer sig om Trap Danmarks 5. udgave fra 1955 og et par udgaver af Teologisk Stat. Der er ingen undtagelser fra den generelle tendens, at befolkningstallet steg gennem perioden. Der er omtrent tale om en fordobling af befolkningstallet fra 1801 til 1930. Af praktiske grunde er sognene opdelt efter de to nuværende kommuner, selv om de først blev oprettet omkring 1970. Rudbjerg kommune består af sognene: Vestenskov, Kappel, Arninge, Dannemare, Tillitze, Gloslunde og Græshave. Højreby kommune består af sognene: Landet, Ryde, Søllested, Skovlænge, Gurreby, Aunede, Halsted og Vesterborg.

Rudbjerg kommune fra 1801 til 1930

År	Vest.	Kap.	Arn.	Dann.	Till.	Glosl.	Græs.	I alt
1801	596	591	416	478	655	390	273	3.399
1850	864	732	501	633	857	583	435	4.605
1901	960	1010	529	768	967	827	481	5.542
1930	1167	1264	694	903	1276	928	611	6.843

Højreby kommune fra 1801 til 1930

År	Land.	Ryde	Søll.	Sko.	Gurr.	Aun.	Hals.	Vest.	I alt
1801	498	367	420	181	167	278	950	767	3.628
1850	596	632	674	238	203	447	1094	1259	5.143
1901	641	757	731	226	247	665	1120	1118	5.505
1930	841	735	1395	243	243	678	1391	1230	6.756

Der er ikke mange variationer i det almindelige mønster, men næsten alle sognene er også rene landsogne. Søllested skiller sig ud ved at have en vækst over gennemsnittet; den bliver mere end tredoblet, og det hænger sammen med, at den udvikler sig fra at være et almindeligt landsogn til at ligne en lille by. Til gengæld er der svagere vækst i de to store sogne Halsted og Vesterborg, men der dog alligevel tale om en tydelig vækst op igennem perioden.

Faldende befolkningstal fra 1930 til i dag.

På et eller andet tidspunkt efter 1930 stopper den almindelige stigning i sognenes befolkningstal, og udviklingen vender. Befolkningstallet går nedad og er indtil videre fortsat med det. Jeg kan ikke se helt præcist, hvornår kurverne vender; men det lader sig nok undersøge, hvis man ønsker mere præcis besked. Hovedtendensen er imidlertid klar nok. Der bringes en oversigt over udviklingen i de to kommuner siden 1930.

Rudbjerg kommune fra 1930 til 1992

År	Vest.	Kap.	Arn.	Dann.	Till.	Glosl.	Græs.	I alt
1930	1167	1264	694	903	1276	928	611	6.843
1950	1025	1228	602	838	1129	816	526	6.164
1965	873	1007	538	704	948	707	394	5.171
1970	812	995	343	585	873	630	337	4.575
1992	602	935	225	603	644	462	226	3.697

Højreby kommune fra 1930 til 1992

År	Land.	Ryde	Søll.	Sko.	Gurr.	Aun.	Hals.	Vest.	I alt
1930	841	735	1395	243	243	678	1391	1230	6.756
1950	761	644	1247	241	219	661	1398	1150	6.321
1965	604	548	1173	195	159	591	1343	904	5.517
1970	573	512	1231	187	182	561	949	872	5.067
1992	419	427	1.653	138	115	401	617	599	4.369

Det eneste sogn, der i dag har højere befolkningstal end i 1930, er Søllested. Det må hænge sammen med, at der har været noget, der ligner en bymæssig udvikling i Søllested. Alle de andre sogne har lavere befolkningstal i dag. Mange er næsten halveret. Nogle steder er noget af forklaringen, at dele af sognet er over-

flyttet til Nakskov kommune i forbindelse med kommunalreformen omkring 1970. Det gælder Vestenskov, Arninge og Halsted.

Selv om befolkningstallet generelt er faldet kraftigt i de sidste to tredjedele af dette århundrede, er det dog generelt ikke mindre end i begyndelsen af sidste århundrede, hvor antallet af pastorater og præster var større end i dag.

Det gennemsnitlige befolkningstal i dag pr. kirke er ca. 500 indbyggere, og det betyder, at mange af kirkerne kan rumme ca. halvdelen af sognets befolkning. Der er mig bekendt ikke andre områder i landet, der har så stor en kapacitet af siddepladser i kirkerne i forhold til befolkningstallet. Men det skyldes jo blot, at antallet af kirker og siddepladser i landet som helhed ikke er fulgt med befolkningsudviklingen.

Den gode plads i kirkerne betyder blandt andet, at der skal en meget stor kirkegangsprocent til, før kirkerne bliver fulde. Men omvendt er der også kapacitet til at fungere som et sted, hvor det meste af sognet kan mødes ved særlige lejligheder.

På de økonomiske område betyder de forholdsvis lave befolkningstal pr. kirke i forhold landsgennemsnittet, at kirkeskatten nødvendigvis må blive højere end landsgennemsnittet. Der er dog blevet etableret en udligningsordning over landskirkeskatten, som betyder, at toppen har kunnet skæres af kirkeskatten.

PASTORATSINDDELINGEN

af Holger Villadsen

Den grundlæggende enhed i kirken efter reformatorisk opfattelse er sognet, hvor folket i et givet område har slået sig sammen for at have en kirke, hvor de kan fejre gudstjeneste og få foretaget dåb og andre kirkelige handlinger. Og til at hjælpe sig med disse aktiviteter ansætter de en præst. Hvis sognet er stort nok, kan det lønne en præst eller måske to eller flere. Men hvis det ikke er stort nok, må folk slå sig sammen med et andet sogn og deles om en præst.

Udgangspunktet er, at præsten kun skal passe ét sogn og én kirke, men af praktiske og økonomiske grunde har det ofte været nødvendigt at lade flere sogne deles om en præst. Historien om de små sognes forhold handler derfor i høj grad om ændringer i pastoratsinddelingen. Og her er det gået begge veje: der er blevet oprettet nye præstestillinger, og der er blevet nedlagt præstestillinger. Den generelle tendens er dog, at præsterne har fået flere sogne og flere indbyggere i deres pastorater.

På reformationstiden var der præsteembeder for næsten alle sogne i det nuværende Lolland Søndre Provsti. Der var præster i Vestenskov, Arninge, Dannemare, Tillitze, Gloslunde, Landet, Ryde, Søllested, Skovlænge, Halsted og Vesterborg. Antallet af præster var vist nok 11. Der var dengang ikke selvstændige sognepræster i Græshave, Gurreby og Aunede; Kappel kirke var kun et kapel, og Langø kirke var ikke bygget.

Uden at forsøge gå i detaljer vil jeg beskrive pastoratssituationen i et antal udvalgte årstal: 1801, 1850, 1901, 1930, 1950, 1965, 1970 og 1992.

1801

Vestenskov pastorat omfattede også Kappel kirke, som var blevet egentligt sogn i 1600-tallet. Der var dengang to præster i Vestenskov: en sognepræst og en residerende kapellan.

Arninge sogn havde selvstændig præst.

Dannemare pastorat omfattede også Tillitze sogn; den selvstændige præstestilling i Tillitze var blevet nedlagt i 1691, fordi man ønskede at bruge kirketienden til andre formål.

Gloslunde og Græshave hørte fortsat sammen, som de gjorde det på reformationstiden.

Landet havde i slutningen af 1600-tallet fået Ryde til anneks-kirke. I 1776 var Ågeby kirke blevet nedrevet, og sognet blevet sammenlagt med Landet. Landet var altså i 1801 et to-sognspastorat.

Søllested havde i 1600-tallet fået Skovlænge som anneks-sogn, og i 1692 var Gurreby også kommet med. På dette tidspunkt var der altså et tre-sognspastorat som i dag.

Halsted og Aunede hørte sammen i ét pastorat som på reformationstiden.

Vesterborg havde på reformationstiden Nordlunde som anneks-sogn. Det var omkring 1688 blev udskiftet med Birket sogn, og sådan var situationen også i 1801.

Det samlede antal af præster var dalet fra 11 på reformationstiden til 9 i 1801, selv om befolkningstallet formentlig var steget. I 1801 var det samlede befolkningstal 7.027; pr. præst bliver det 780 personer.

Birket sogn er ikke regnet med i opgørelsen over befolkningstallet. Til gengæld er i præstetallet heller ikke medregnet den residerende kapellan i Vesterborg, som har været der det meste af tiden indtil 1913, hvor Birket blev genoprettet som selvstændigt pastorat.

1850

Befolkningstallet steg i første halvdel af 1800-tallet fra ca. 7.000 til næsten 10.000. Antallet af præster forblev imidlertid uændret 9, og antallet af indbyggere pr. præst steg derfor til 1083.

Selv om tallet af præster var uændret, var der dog sket nogle forandringer i fordelingen. Vestenskov havde mistet sin residerende kapellan. Til gengæld var der sket en opdeling af tre-sognspastoratet i Søllested. Søllested blev 1842 igen til et-sognspastorat, og Skovlænge-Gurreby gik tilbage til det oprindelige fællesskab som to-sognspastorat som på reformationstiden.

1901

Der skete en svag stigning i befolkningstallet op gennem den sidste halvdel af sidste århundrede. Den samlede befolkning steg med godt 1.000 til i alt ca. 11.000. Kappel var blevet udskilt fra Vestenskov som selvstændigt pastorat i 1885, og i 1901 blev kapellet på Langø bygget og indviet som kirke. I de andre

pastorater skete der ingen forandringer i forhold til 1850. I 1901 var der altså 10 pastorater med hver en præst: Vestenskov, Kappel-Langø, Arninge, Dannemare-Tillitze, Gloslunde-Græshave, Landet-Ryde, Søllested, Skovlænge-Gurreby, Halsted-Aunede og Vesterborg. Antallet af indbyggere pr. præst var steget til 1.105, selv om der var kommet en præst mere til.

Der ses i denne sammenhæng bort fra, at Vesterborg indtil 1913 havde Birket som anneks-sogn og samtidigt også havde en residerende kapellan.

1930 – 1950 – 1965

I denne periode skete der ingen forandringer i antallet af pastorater og antallet af præster. De 16 kirker var fordelt på 10 pastorater med hver sin sognepræst. I forhold til de årstal, der her er udvalgt, toppede det samlede befolkningstal i 1930 med 13.600 indbyggere, eller 1.360 pr. præst. I 1950 var det samlede befolkningstal dalet til 12.485, og antal indbyggere pr. præst var 1.249. I 1965 var tallet dalet til 10.688, og antallet af indbyggere pr. præst tilsvarende dalet til 1.069.

1970

Omtrent samtidigt med kommunalreformen blev præstestillingen i Dannemare-Tillitze nedlagt, og de to sogne lagt til hvert sit pastorat. Dannemare blev lagt til Gloslunde-Græshave, og Tillitze blev lagt til Arninge. Sognepræsten i Arninge-Tillitze havde endvidere forpligtelser i forhold til Stormarkskirken i Nakskov. Det samlede befolkningstal var i 1970 dalet til 9.642, men samtidigt var antallet af præster faldet til 9, og antallet af indbyggere pr. præst var 1.071.

1992

I 1972 blev Skovlænge-Gurreby lagt sammen med Søllested til et tre-sognspastorat. Og året efter blev der oprettet et fælles menighedsråd for pastoratet som helhed.

Arninge-Tillitze var i 1976 blevet fritaget for forpligtelserne i forhold til Stormarkskirken og fungerede indtil 1990 som et selvstændigt to-sognspastorat. I 1990 blev pastoratet nedlagt og kom til at indgå i et nyt stor-pastorat med fire sogne og to præster: Kappel-Vestenskov-Arninge-Tillitze. Resultatet af disse omlægninger var, at der i 1992 var 6 pastorater og 7 præster til 8.066 indbyggere. Indbyggertallet pr. præst var steget til 1.152.

Oversigt

årstal	kirker	pastorater	præster	indbyggere	pr. præst
1801	15	8	9	7.027	780
1850	15	9	9	9.748	1.083
1901	16	10	10	11.047	1.105
1930	16	10	10	13.599	1.360
1950	16	10	10	12.485	1.249
1965	16	10	10	10.688	1.069
1970	16	9	9	9.642	1.071
1992	16	6	7	8.066	1.152

HVOR OFTE SKAL MAN GÅ I KIRKE?

af Susanne Møller

Hvor ofte skal man gå i kirke? Et spørgsmål, der ikke findes noget entydigt svar på, heller ikke jeg har adgang til nogen facitliste, men da jeg er blevet bedt om at besvare spørgsmålet, har jeg selvfølgelig gjort mig nogle overvejelser. Da jeg foruden at være medlem af folkekirken også er medlem af menighedsrådet i et lille landsogn, er min besvarelse naturligvis farvet af dette.

På mange måder ville det være mere enkelt at være kristen og medlem af Den danske Folkekirke, hvis det simpelthen forlangtes, at man deltog i et nærmere antal beskrevet antal gudstjenester for at opretholde sit medlemskab. Sådant var det i kirketugtens tid, hvor hver husstand forventedes at stille med mindst et medlem til højmesse hver søndag, men sådan er det ikke mere – og mange vil sige heldigvis, for pligt og tvang er ikke noget, vi danskere bryder os om.

Den lutherske folkekirkes »holdning« er, at forholdet mellem Gud og det enkelte menneske er privat og dets udtryk derfor meget forskelligt og helt uden for kontrol af nogen art. Du kan være en lige god kristen, hvis enten du aldrig sætter dine ben i kirken eller er på din faste plads på bænken hver søndag.

Men hvad med det kristne fællesskab? Hvordan tolker vi almindelige folkekirkekristne forpligtelsen til at deltage i dette fællesskab, som det nu former sig i vores sogn?

Mange mennesker tænker slet ikke på kirken og dens væsen i deres hverdag. Ved de højtideligheder i livet, som kirken traditionen tro er involveret i, såsom barnedåb, bryllup og begravelse, kommer man til kirken med forventningen om, at den står som sidst, man satte sine ben der – for måske 30 år siden! – og er parat til at opfylde de behov, man nu måtte have for præstelig bistand, den såkaldte servicekirke. Hvad der i øvrigt rører sig i kirkeligt regi i sognet er uden interesse for denne gruppe mennesker.

En anden gruppe, der ganske vist ikke er ret stor; statistikken siger ca 2 pct. af menigheden, udgør det, man kunne kalde grundstammen af kirkegængere i det enkelte sogn. For disse mennesker bliver det ikke rigtigt søndag, hvis de har været forhindret i at deltage i formiddagens gudstjeneste.

Men hvad med dem midt imellem? Hvor ofte kan man f.eks. forvente at se menighedsrådets medlemmer i kirken? Hvad forventer præsten, hvad forventer menigheden og hvad forventer man af sig selv som menighedsrådsmedlem? Her kommer menighedsrådets forpligtelser ind i billedet, dels som en forhåbentlig aktiv del af det kristne fællesskab i sognet og dels som arbejdsgiver for kirkens ansatte, præsten undtaget. Begge forhold er indeholdt i menighedsrådsløftet, som det aflægges ved et nyt medlems indtræden i menighedsrådet.

Det er indlysende, at det kan være svært at udtale sig om f.eks. gudstjenestens indhold og form, hvis man aldrig eller kun meget sjældent deltager. Derfor kan menigheden med rimelig forvente, at rådsmedlemmer ses regelmæssigt i kirken.

Ofte har jeg oplevet, at der føres en slags »husholdningsregnskab« med egen kirkegang i stil med, hvad præsten nogle steder forlanger af konfirmanderne, f.eks. 10 gange deltagelse i gudstjeneste for at blive konfirmeret. I dette regnskab »tæller« det hele med; begravelser, møder i præstegården osv. gælder for en gudstjeneste, så man med god samvittighed kan »holde fri« den kommende søndag. Det kan forekomme lidt komisk, men dækker nok over lidt dårlig samvittighed over ikke at være til stede i kirken lidt oftere, end tilfældet er.

Hvad er så det, der afholder også menighedsrådsmedlemmer fra at deltage i fællesskabet, som findes i kirken søndag formiddag?

Spørger du direkte, får du mange forskellige svar, f.eks. er søndagsarbejde blevet mere almindeligt, forretningerne er åbne så der kan handles, mange sportsskampe afvikles søndag formiddag, det er for godt vejr at sidde inde i, det er for dårligt vejr at færdes ude i osv. osv. Igen undskyldninger! Hvorfor ikke prioritere anderledes, så gudstjenesten bliver en del af en god fridag – skovtur, standtur, familiekomsammen eller håndboldkamp. Med lidt planlægning når vi det hele, og sandsynligvis med mere fred i sjælen og samvittigheden.

For at imødekomme de travle søndagsmennesker har man forsøgsvis lagt nogle gudstjenester på andre tidspunkter eller på helt andre dage. Dette initiativ har i nogle bysamfund været en succes, mens der i landdistrikterne generelt har været meget lille søgning til disse ikke-søndagsgudstjenester.

Endog samvær med familien nævnes som en grund til ikke at deltage i gudstjenesten. Dette sidste gælder selvsagt mest småbørnsfamilierne, der måske er bange for, at børnene skal kede sig og derved forstyrre de andre kirkegængere – hvad de også ofte gør! Børn såvel som kirkefremmede voksne skal lære at gå i

kirke, at sidde stille sammen, høre efter og lade roen holde sit indtog. Denne oplevelse kunne jeg nok unde mange stressede børn med fortravlede forældre. Måske var det en overvejelse værd at gøre det til et krav til forældrene at deltage i børnenes kirkegang forud for konfirmationen?

Det er nok også på tide, at vi i menighedsrådene stiller nogle krav til hinanden for at kunne opfylde den før omtalte arbejdsgiverrolle på forsvarlig vis. Når det nu er så svært at få nye medlemmer ind i menighedsrådene, skal vi da ikke skræmme nogle væk ved at stille krav! Nej, måske ikke ved første møde, men det er efter min mening formandens pligt ret tidligt i perioden at gøre opmærksom på, at hvis man vil tage arbejdet alvorligt og påtage sig det ansvar at være arbejdsgiver i folkekirken, må man også deltage i gudstjenesten i rimeligt omfang. Det er ikke altid sikkert, at formandens eller kirkeværgens eller måske præstens udlægning af en sag er dækkende for alle synspunkter. Det gælder om at være der selv og gøre sig sine egne erfaringer – ikke kun ved mere specielle lejligheder, men også ved en almindelig søndagsgudstjeneste.

Ved samme lejlighed kunne man så opfordre til også en gang imellem at besøge nabokirkerne – der hvor man ellers kun kommer til begravelse! Selv om en søndagsgudstjeneste udføres efter stort set samme ritual i alle landets folkekirker er der mange forskelligheder, der gør gudstjenesten i netop den kirke til noget specielt.

En anden, ikke særlig dansk, anvendelse af kirken er at bruge den som »hel-le« i ugens løb, stille går man ind, sætter sig et øjeblik for at få lidt uforstyrret – mobiltelefonen efterlades udenfor – og lidt tid til eftertænksomhed. Efterhånden kan der være temmelig langt mellem åbne kirker, men som i mange andre sammenhænge ville et stædigt ønske om en ændring sandsynligvis blive efterkommet. Præsten og menighedsrådet ville blive glædeligt overraskede over, at der overhovedet er andre end Nationalmuseet og arbejdstilsynet, der har bemærket den smukke kirke.

I det hele taget gælder det om at bruge kirken »både til hverdag og fest«, hvis vi vil bevare den som en levende del af vort landsbybillede. Her tænker jeg ikke på diverse kulturarrangementer med hundredvis af deltagere, men uden relevans til menighedens kristne fællesskab, men mere på gudstjenesten som en del af en god søndag.

VESTERBORG

Et-sognspastorat med særskilt forpligtelse

af Kasper Høyer

Vesterborg er et lille sogn med ca. 500 indbyggere og ikke i sig selv stort nok til at bære et helt sognepræsteembede. Til stillingen i Vesterborg er derfor knyttet en forpligtelse til at bistå ved opbygningen af stiftets religionspædagogiske materialesamling og fungere som sekretær for det religionspædagogiske udvalg. Denne del af stillingen er normeret til 25%.

For præsten er det en ideel løsning på flere måder: det giver en afvekslende arbejdsuge, der er ingen problemer med at skulle dele sig og balancere mellem to eller flere sogne og menigheder, eftersom sogn og pastorat falder sammen. Og det er nok betydeligt nemmere at holde en kvote med denne type arbejde, end hvis man skulle fungere som sognepræst på en bestemt kvote i et andet pastorat. For sogn og menighed må det også være en fordel, at de har en præst, som ikke er sognepræst for andre, og som har muligheden for på en naturlig måde at komme tættere ind på livet af det ene sogn og den ene menighed.

Endelig får stiftet for de 25% en mulighed for, at præsterne kan hente bedre hjælp fra deres stift, i dette tilfælde på det religionspædagogiske område.

Eftersom det kan svinge meget, hvor mange børn der er i årgangene i et pastorat af Vesterborgs størrelse, ville det ofte være vanskeligt at gennemføre undervisning af juniorkonfirmander og konfirmander uden i samarbejde med andre pastorer, for at få børn/unge nok til at lave en god gruppe. Til gengæld er der ved samarbejde henover pastoraterne god mulighed for dels at lave en bedre, mere varieret undervisning for børnene, dels at præsterne kan del byrden og supplere hinanden ved undervisningen.

For eksempel kunne jeg, da jeg kom, gå ind i juniorkonfirmandundervisningen i nabopastoratet, hvor det er praktisk, at børnene fra mit sogn også deltager, da skolen ligger op ad præstegården. Det er unægtelig en fordel, at man som underviser kan stå over en uge, hvis der er behov for det, og lade den anden trække læsset, og jeg vil tro også en fordel for børnene at møde flere end én person i formidlingen af det kristne budskab.

Et andet eksempel er konfirmandundervisningen, hvor jeg det første år havde 7, det andet 1 og nu 3 konfirmander. Der kan jeg i år have hovedparten af ti-

merne alene med mine konfirmander, hvor der med den lille klasse bliver rig mulighed for samtaler og at den enkelte bliver hørt, men hvis vi skal have en gæst i undervisningen, kan vi gå sammen med holdet fra nabopastoratet og opleve at være flere sammen. Ved undervisningens begyndelse var vi tre præster, som gik sammen om at lave en weekendlejr for vores konfirmander; på den måde fik vi en god flok, og vi fik som undervisere og lejrledere mulighed for at kunne trække vejret en gang imellem ved at være tre.

Konklusionen for mig på det pædagogiske område er, at med så lille et sogn ville det være vanskeligt at gennemføre undervisningen af juniorkonfirmander og konfirmander alene for dette pastorat. Man tvinges til samarbejde med præster i andre pastorater, men dette fører så til store muligheder for at give bedre undervisning.

Fra menighedsrådet ved Anne-Lise Petersen

Det er af stor betydning for et sogn som Vesterborg sogn at have sin egen præst, selv om antallet af sognebørn kun er på 500, eller måske netop derfor. Vesterborg kirke er et centralt sted både beliggenhedsmæssigt og i sognebørnenes bevidsthed. I små sogne i dag er der næsten intet tilbage, der kan samle folk. Skoler, butikker m.m. er for længst nedlagt, og derfor er der så meget mere vigtigt, at sognet har sin egen præst, der kan indgå i de aktiviteter, der måtte være i et sådant samfund. Det er vigtigt, at både børn og ældre møder deres præst i deres egen kirke, og at konfirmander bliver undervist i præstegården ved kirken og derved får et tilhørsforhold til den kirke og det sogn, de hører til, fremfor at konfirmanderne samles et centralt sted, f.eks. på skolen og modtager konfirmandundervisningen dér. Det er naturligt og ønskeligt, at der foregår et vist samarbejde mellem præsterne, så der kan laves nogle fælles større projekter, som ellers ikke kunne lade sig gøre med de små hold, der er i disse år.

Den ordning, der er lavet i forbindelse med det sidste oplag til præstestillingen ved Vesterborg kirke, nemlig stillingen som religions-pædagogisk medarbejder ved Amtscentralen i Maribo, forekommer at være en udmærket idé og en glimrende løsning. Den har fungeret tilfredsstillende i denne periode og kan kun anbefales fortsat.

HALSTED-AUNEDE

Et almindeligt to-sognspastorat

af Henrik Schjødt Christensen

Halsted-Aunede pastorat er et pastorat med en struktur, som nok er ret udbredt: her er to sogne, to kirker, to menighedsråd, små befolkninger; af den grund er disse to sogne altså fra gammel tid lagt sammen til at betjenes af een og samme præst.

Befolkningen er sådan: Halsted sogn ca. 600, Aunede sogn ca. 400 personer. Sognene er altså forskellige i befolkningstal, de er det også i karakter; det skal jeg ikke gå nærmere ind på, men nævnes skal det, at i Aunede sogn lå Lollands første missionshus fra 1892; det blev lukket før min tid. Kirkegangen er forskellig i de to sogne. Og kirkerne er forskellige: Halsted er en meget stor kirke, Aunede er lille og intim. Halsted har gammelt, fornemt inventar, Aunede er så at sige nøgen, et hvidkalket rum med ret neutrale stolestader, man har forsøgt at live rummet lidt op med et moderne alter, dets udformning deler stadig folk i to lejre.

I pastoratet findes ikke længere en eneste forretning. Det er landsogne med gårde, store og små. Der er enkelte erhvervsvirksomheder, og et par ret små landsbyer, samt en del »forhenværende« landsbyer.

Vi er så heldige her, at vi har kommunens eneste skole med overbygning liggende ret mellem Halsted kirke og Halsted præstegård. Det giver både liv og arbejdspladser. Skolen giver selvfølgelig også opgaver af kirkelig art: Der er konfirmandhold hvert eneste år, ofte med konfirmander fra andre sogne. På skolen er der børnehus og skolefritidsordning; for alle disse elever holdes der juleafslutninger i en fyldt Halsted kirke; der er jævnlige besøg i kirken af skoleklasser, en enkelt gang har der været holdt høstgudstjeneste særligt for de »mindste« børn. I Halsted »by« ligger også en efterskole med ca. 75 elever; med den er der samarbejde til advent og til juleafslutningen, begge gange fylder elever og familier Halsted kirke.

På grund af skolens nærhed har det været muligt at organisere indledende konfirmationsforberedelse for børn fra 3. klasse; den finder sted i konfirmandstuen (børnene bliver hentet til fods). Kasper Høyer fra Vesterborg er med i denne aktivitet, så vi altid er to voksne til børnene.

Gudstjenesterne i pastoratet bliver afholdt ganske efter gældende bestemmelser: Der er gerne en gudstjeneste i hver af pastoratets kirker; ved afløsning er der så én gudstjeneste for pastoratet som helhed. Det bliver mange gudstjenester på et år for en forholdsvis lille befolkning. Til gengæld er der få kirkelige handlinger.

Udover gudstjenesterne indbydes menigheden til nogle faste arrangementer: foredragsaftener, gerne 6 hvert år fordelt på efterår og forår. Derudover: adventsmøde (nu i samarbejde med efterskolen) samt havemøde i præstegårdens have. En årlig udflugt med bus efter en gudstjeneste skal også nævnes.

Der udsendes kirkeblad 6 gange årligt til alle husstande; det redigeres i samarbejde med kommunens øvrige pastorater.

Om foredragsaftener i pastoratet og i samarbejde

I Halsted-Aunede pastorat har der igennem en årrække været tradition for foredragsaftener. Siden 1985 er det undertegnede, der har stået for tilrettelæggelsen af dem, i samarbejde med et af de to menighedsråd nedsat aktivitetsudvalg. Vi kalder foretagendet for »kirkehøjskolen«, og meningen er, at disse foredrag skal være af oplysende karakter, helst med kirkeligt indhold, men ikke alene det. Der indbydes gennem kirkeblad og dagspresse, og der indbydes bredt, så alle skulle kunne være med, uanset kirkegangsvaner, og sådan set også uanset sognemæssigt tilhørsforhold.

Selvfølgelig er det næsten udelukkende beboere fra de to sogne, som deltager. Deltagerantallet varierer, fra somme tider 14 til 30 til andre tider. 30 er det største antal, vi kan rumme i konfirmandstuen. Enkelte gange har møderne været henlagt til Halsted skole; her har det været talere, som var trækplastre, og i to tilfælde i hvert fald har der været omkring 70 mennesker til foredrag.

I to perioder har der så her fra pastoratet været samarbejdet med nabopastorater. Det ene tilfælde er Søllested-Skovlænge-Gurreby. Her er en langt større befolkning end hos os. Her lå i sin tid Lollands Højskole, der selv har haft tradition for foredragsaftener, og her kunne vi let låne lokale. På den måde kunne vi mødes i dette samarbejde på et sted, der hverken var den ene præstegård eller den anden. Vi valgte i dette samarbejde at skaffe lidt »større« navne til som foredragsholdere, dvs. det var i alle tilfælde tilrejsende talere fra den anden side af Storstrømmen. Vi kunne tillade os at betale et stort honorar, fordi vi var flere kirkekasser om at dele. Højskolen stod for det tekniske: opstilling, servering

m.v. Resultet af dette samarbejde var udmærket: Der kom mange tilhørere i den store sal (plads til ca. 150, så mange kom der godt nok aldrig), der var luft omkring bordene, og ikke mindst: der kom en del mennesker (ikke hver gang, men lejlighedsvis), som vi ellers ikke plejede at se til den slags møder eller for så vidt i kirkerne. Og det var én af vores grunde til samarbejdet.

Det andet eksempel på samarbejde var med Vesterborg pastorat. Her var ikke længere tradition for selvstændige møder, men man ville gerne forsøge et samarbejde. Og her lå (og ligger) Bryggergården, et forsamlingshus med frivillig betjening. Så igen var det tekniske et let overstået spørgsmål. Til de mange arrangementer, vi lavede her, kom der tydeligt færre end på Højskolen, så mange færre, at vi som arrangører i nogen grad følte os svigtet.

Summa summarum: samarbejde om disse ting bør ikke være forladt for altid. Vi havde glimrende møder med storartede talere og god debat. Men der er brug for ligevægt: mange faste deltagere savnede at komme lige præcis i konfirmandstuen. Det er nok også en fordel for de mindre møder, at vi deler nogle praktiske opgaver ud lokalt, alene det gør tit et møde mere vedkommende. Derfor vendte vi tilbage til den gamle ordning igen.

GLOSLUNDE-GRÆSHAVE-DANNEMARE

Et tre-sognspastorat med vægt på fælles arrangementer

af Michael Foersom, sognepræst

Først nogle private kommentarer til småsognsproblematikken. Når man i det hele taget beskæftiger sig med problemet skyldes det vel

1) De store sognes forargelse over ressourceforbruget på landet – både til præster og til kirker (man glemmer ofte den store luksus, man omgiver sig med i byerne – »Markus-skandalen« i Århus er bare ét ud af mange eksempler).

2) Den ofte begrænsede kirkegang ved »normale« gudstjenester.

3) Det stadigt faldende befolkningstal – samt de stigende udgifter, som uden Fællesfonden ville have givet helt urimelige skatteprocenter og utallige udmeldelser, som bare ville gøre det hele endnu værre.

At der er et problem, kan man absolut ikke komme uden om. Men løsningen ligger ikke lige foran én.

At det så skulle være løsningen at centralisere mere, tvivler jeg på. Jeg indrømmer, at sogne og pastorater kan blive for små, så der ingen udfordring er. Ofte hører man på Præstehøjskolen drilsk tale om, at vi i de små sogne næsten kan gå rundt og »putte« alle sognets beboere.

Jeg tror på, at man skal passe på med at fjerne alt fra sognene. At det har stor betydning for lokalsamfundet at have skole, en præstegård og også gerne en købmand/brugs tror jeg virkelig. Købmanden har vi kun som forbrugere indflydelse på, men de to andre er politisk bestemt.

Vi må nok vente på, at den stigende kirkelige interesse, man taler om i byerne, også kommer til landet, dels sørge for at få så mange som muligt i tale.

Det er jo det, jeg synes vi sogne her i kommunen gør, så godt vi nu kan, og har ressourcer til aktiviteter henvendt til børn, unge og de ældre, mens vi nok svigter/svigtes af de midaldrende. Koncerter og lignende fænger dog også den gruppe.

Endvidere må vi også passe på ikke at gøre landområderne mere døde end de er. Der sker faktisk meget her i vores lille kommune på det brede kulturelle felt. Der er et utal af foreninger, der er alle de arrangementer, som Sølvbjerghøj-folkene står bag – tænk på de store egnsspil.

Efter disse indledende betragtninger vil jeg – på provstens indirekte opfordring – skrive lidt om den model, man har valgt for strukturen i Gloslunde-Græshave-Dannemare pastorat. Først lidt historie.

Så vidt vides, har Gloslunde og Græshave altid – i hvert fald siden reformationen – været ét pastorat, hvilket jo også var praktisk p.g.a. Græshaves ringe størrelse. I slutningen af 60'erne var der som bekendt præstemangel – og p.g.a. først pastor Djurås' flytning, pastor Sjø-Rasmussens overtagelse af Dannemare-Tillitze, hans given op og flytning, stod man i en vanskelig situation, som jo endte med, at Viggo Larsen blev »kaldet« til embedet, men man lagde så Dannemare til Gloslunde-Græshave.

Det var en stor opgave at få de tre sogne til at fungere sammen – og sikkert ikke mindst de tre menighedsråd: hvor skulle præsten bo? hvor hørte han mest til? osv. Viggo Larsen gjorde en fantastisk stor indsats for at få de tre sogne til at arbejde sammen – og de tre menighedsråd. Det sidste – tror jeg – lykkedes p.g.a. et meget personligt forhold mellem Viggo Larsen og Dannemares formand, Axel Mortensen. I hvert fald var det i vældigt omfang en enhed, jeg overtog i december 1985. De tre menighedsråd arbejdede fint sammen – folk accepterede, at de tre sogne var samlet til ét pastorat. I min tid har vi gjort endnu mere for at få menighedsrådene til at arbejde sammen. Det har vi gjort ved:

1) Der er tre menighedsråd. Hvert råd står for sin kirke, kirkegård osv.

2) Vi har fælles kirkemusikpersonale (er sket i min tid).

3) Vi nedsætter flere fælles udvalg (aktivitet, gudstjeneste, ad hoc udvalg, bl.a. om fælles gravplanker, lufthammer etc.

4) Vi holder fælles medarbejdermøder, som ikke er beslutningsdygtige.

5) Der er mange fælles menighedsrådsmøder – med møder i de tre menighedsråd før.

6) Vi prøver at lægge så meget som muligt og som vi kan blive enige om at placere i fællesmødet. Det er ikke mindst en tendens, siden Thrine Christiansen er blevet fællesformand (sekunderet af mig som sekretær).

7) Vi gør meget for, at medlemmerne i de tre menighedsråd skal kende hinanden godt – ved fælles ålespisning, ved to dages studietur etc.

Jeg synes, at samarbejdet mellem menighedsrådene går godt. Jeg tror også, at folk i menighederne har accepteret sammenlægningen, selv om man stadigvæk kan finde folk, der ikke vil gå i andre end »deres« egen kirke.

Til gengæld mener jeg ikke, at det er klogt at nedlægge de tre menighedsråd, så længe vi kan finde folk nok. Det har faktisk ikke været noget problem i nogen af de tre menighedsråd endnu.

Der er selvfølgelig også ulemper for mig (og for kassereren, John Hansen), at f.eks. formøderne foregår samtidigt, men man finder efterhånden ud af, hvor der sker noget vigtigt. Desuden er menighedsrådene gode til at holde fyraftensmøder, så der ikke går utroligt mange aftener på menighedsrådsmøder.

For mig er der ingen tvivl om, at man som princip i en i hvert fald overskuelig fremtid skal bevare den nuværende struktur, da den svarer til de behov, der er. Der er jo p.t. ikke nogen katastrofe. At ændre på strukturen netop nu vil netop give store problemer, større end dem, der løses.

Man skal ikke være afvisende over for, at der kan ske meget i de kommende år. Debatten om, hvordan vi tilpasser kirkelivet (og strukturen skal jo kun understøtte det) til en udvikling, som er svær at forudse, skal foregå hele tiden – og ikke kun som svar på biskoppeligt initiativ.

Jeg tror, at de otte menighedsråd i kommunen skal til i større grad, end vi allerede gør nu, at samarbejde om mange opgaver, vi skal f.eks. koordinere arrangementer og undgå sammenfald. Flere fælles koncerter / arrangementer kunne jeg ønske. Markus-gudstjenesterne er en virkelig god samarbejdsidé. Var det ikke en god idé at genoptage det årlige møde for menighedsrådsmedlemmer rundt i kirkerne?

*Kirkegang i de små sogne
af Thrine Christiansen, formand for Gloslunde menighedsråd*

Her har vi som menighedsrådsmedlemmer en meget stor og vigtig opgave at tage fat på! Det er i høj grad menighedsrådets opgave at styrke menighedens liv og vækst, så kirken ikke blot bliver en »kulisse« i forbindelse med kirkeårets høj-tider, bryllupper, barnedåb og lignende.

Alt levende forandrer sig / tilpasser sig, og det må kirken også gøre, hvis den ikke skal stivne i sin form.

Jeg mener, det kunne være en god begyndelse af ændre lovgivningen, så den nuværende centrale styring af økonomi og opgaver blev erstattet af selvforvaltning i stil med den udvikling, der gennem de senere år har fundet sted i mange

offentlige institutioner. Her tænker jeg specielt på folkeskolen, hvor der i 1990 blev oprettet skolebestyrelser, som har til opgave at fastlægge målsætningen, læseplaner og profil for den enkelte skole. Menighedsrådet bør have de samme muligheder for at præge lokalkirken ved at kunne afgøre, hvad der lokalt skal lægges vægt på. En målsætningsdebat bliver således en nødvendighed! En sådan udvikling, tror jeg, vil gøre kirken i de små sogne mere nærværende og levende.

En anden måde at styrke menighedens liv og vækst på, er ved at give tilbud om mange aktiviteter, så der er en bred vifte af muligheder at vælge imellem. Hos os er vi godt i gang med denne udvikling. Det har vist sig, at gudstjenester, hvor der er specielle aktiviteter, er godt besøgte. Man må så håbe, at denne interesse vil brede sig til de øvrige gudstjenester.

Som et eksempel på uddybelse af ovennævnte kan det nævnes, at der i samspillet mellem præsteparret og menighedsrådet (aktivitetsudvalget) arrangeres gudstjenester under mange forskellige former: børne- og familiegudstjenester, minikonfirmand- og konfirmandgudstjenester. Alle med vægt på, at børn og unge sammen med deres forældre medvirker aktivt i gennemførelsen.

Et godt eksempel herpå har vi set praktiseret i et samarbejde mellem 3-4 af minikonfirmandgruppens forældre og præsteparret ved gennemførelser af børnegudstjenester, hvor også voksne var aktive i oplæsningen af bønner, tekster og i kirkespil.

Dette må siges at være uhyre vigtigt, for det er gennem de voksne (forældrene), at »slaget« skal stå. Kirkens gennemslagskraft er afhængig af, at børnene også mærker opbakning derhjemme. Mindre børn får først og fremmest deres holdninger fra hjemmet. Først når de bliver større, begynder andre kredse at spille en rolle i prægningen af dem. Hvis det ikke betyder noget for børnene at komme med i kirken eller gå til undervisning hos præsten, bliver dette blot sidestillet med f.eks. at gå til fodbold, gymnastik, kulturcenter m.m.

Det er dog ikke kun inden for børnegudstjenester, at der i vore småsogns-kirker forsøges med aktivitet og variation. Der tilrettelægges også gudstjenester, hvor der medvirker forskellige kor, spilles folkemusik, holdes høstgudstjenester med efterfølgende spisning og samvær samt mange andre spændende tiltag. Ja i en tid, hvor supermarkederne i det lille samfund udvider sin åbningstid til søndag formiddag, følger vi så på provstens initiativ med og arrangerer hverdagsgudstjenester i samtlige kirker i provstiet. Desuden bruges kirkerne også til for-

skellige koncerter. Det er dejligt på den måde at udnytte kirkerummets gode akustik.

Som et nyt tiltag har menighedsrådet drøftet muligheden af, at man undertiden til gudstjenester kunne arrangere skiftende kunststillinger med billeder og skulpturer.

Med alle de aktiviteter, der foregår i vort område, føler vi os ikke ramt af »småsognsproblematikken«. Det er kirkens liv og vækst, vi må arbejde med – dog må det aldrig blive som den underholdningsbranche, som vi modtager fra andre steder i samfundet. Kirken må bestandig være et helligt sted, hvor man hører evangeliet, har hellige handlinger, samvær, nærvær og kan søge trøst og fred.

*Udfordringen for de små kirkesogne
af Hanne Riis, medlem af Glosunde menighedsråd*

I efteråret 1997 tog biskop Holger Jepsen initiativ til projektet: Småsognsproblematikken i Lolland-Falsters stift.

Først blev der på stiftsniveau nedsat udvalg, lagt tidsplaner og anslået temaer til drøftelse. Derefter blev der på provstiniveau nedsat udvalg, lagt tidsplan og foreslået udfærdigelse af et hæfte med skriftlige indlæg om de små sognes forhold i Søndre provsti. Og så først blev menighedsrådene inddraget og endelig til allersidst orienteredes menighederne igennem en artikel i kirkebladet.

Initiativet er sikker velment, men det er meget ærgerligt, at tidsrammen omkring så væsentligt et emne i praksis er lagt så stramt, at en engageret levende debat i kirkeblad og aviser, og især ved menighedsrådsmøder og sognemøder ikke kan nå at finde sted.

Måske er det stive bureaukrati og hierarki omkring det kirkelige arbejde i virkeligheden de små sognes egentlige problem? Det var nok en overvejelse værd.

Efter denne indledning følger så mit bud på, hvad småsognsproblematikken også er. Det er et personligt indlæg fra et menighedsrådsmedlem, fra en af græsrodderne – forhåbentlig vil mange tage tråden op – for uden et stærkt forgrenet rodnet kommer der ingen livskraftig top.

De foreslåede temaer og den foreslåede disposition for hæftet koncentrerer sig set med mine øjne mest om administrationen og betingelserne for de kirkelige handlinger, om kirkens ve og vel, om samarbejdet kirkerne imellem og om pastoratsmodeller.

Men for mig er det mindst lige så vigtigt, at vi gør os tanker og overvejelser om, hvilken betydning kirken og præstegården har i et lokalområde i dag og i morgen. Kirken og præstegården er det nære centrum for oplysende, kulturelt og frivilligt socialt arbejde for børn, unge, voksne og ældre. Der er børne- og familie-gudstjenester, børne- og ungdomsklubarbejde, gudstjenester på stranden, på plejehjem og dagcentre, der er spejderarbejde, basarkreds, besøgsvennetjeneste, studiekredse, foredrag, sang og musik. Disse eksempler er kun udsnit af de mange muligheder for fællesskaber i det nære miljø. Vi har lige uden for vores dør et værested, som tilbyder en kombination af oplysning, oplevelser og samvær med andre mennesker. Her kan lokalsamfundets medlemmer mødes og bearbejde væsentlige problemer i tilværelsen.

Kirken og præstegården må vi fastholde og udvikle som det sidste samlingssted, der er i lokalsamfundet i en tid, hvor skolenedlæggelser, nærbutiksdød, kro- og forsamlingshushlukninger og tanker om kommunesammenlægninger truer med at opløse det nære fællesskab.

Og det medmenneskelige fællesskab er måske i dag vigtigere end nogensinde, fordi der er så voldsomt fokus på den enkeltes personlige udvikling.

Det er min forhåbning, at debatten efterfølgende vil tage afsæt i både det kirkelige arbejde og i fastholdelse og udvikling af mulighederne i vores nærmiljø. I dette problemfelt ligger efter min mening udfordringen for de små kirkesogne.

KAPPEL-LANGØ-VESTENSKOV-ARNINGE-TILLITZE

Stor-pastorat med fem menighedsråd og to præster

af Birgitte Villadsen, sognepræst

Kappel-Vestenskov-Arninge-Tillitze pastorat blev oprettet ved kgl. resolution af 22. november 1990. Det skete ved en sammenlægning af Kappel pastorat (med Langø kirkedistrikt), Vestenskov pastorat og Arninge-Tillitze pastorat. Den konkrete foranledning var, at der i Lolland-Falsters Stift på daværende tidspunkt skulle nedlægges 3 $\frac{1}{2}$ præstestilling. Da stillingen som sognepræst i Arninge-Tillitze pastorat blev ledig ved fraflytning, faldt det sådan ud, at denne stilling blev en af dem, der blev nedlagt.

Det var dog langt fra første gang, at pastoratsstrukturen måtte tilpasses de aktuelle omstændigheder.

De tre gamle sogne (og selvstændige pastorater) er Vestenskov, Arninge og Tillitze.

I 1464 er Kappel kirke blevet opført. Kappel sogn blev udskilt fra Vestenskov sogn et sted mellem 1661 og 1682, men fik først i 1882 egen præst. I 1901 bliver Langø kapel (senere Langø kirke) indviet. Langø kirkedistrikt forblev en del af Kappel sogn, men med eget menighedsråd.

I 1691 bliver Dannemare sogn annekteret med Tillitze sogn i forbindelse med en tiendeforandring. Dannemare-Tillitze hørte sammen indtil 1969, hvorefter Dannemare kommer til at høre sammen med Gloslunde-Græshave, og Tillitze sammen med Arninge.

I 1966 bliver sognepræsten i Arninge tillige residerende kapellan ved Stormarks-kirken i Nakskov. Forpligtelsen hørte op i 1976.

Overvejelserne i 1990 om den fremtidige struktur gik hovedsagelig på, at Arninge-Tillitze pastorat skulle lægges sammen med Vestenskov pastorat. Men efter forhandlinger mellem biskoppen, provsten og de involverede menighedsråd og præster blev det besluttet at lægge de tre pastorater sammen til ét pastorat med to præster. Det blev dog aftalt, at ordningen skulle genforhandles ved embedsledighed i en eller begge præstestillinger. Endvidere blev nogle »gråzoner« ind-

bygget i ordningen: Der er ikke, som loven ellers foreskriver, oprettet en fælles præstegårdskasse, og det er accepteret som fuldt ud rimeligt, at ikke begge præster deltager i alle menighedsrådsmøder.

Stor-pastoratet har fem kirker. Der holdes gudstjenester jævnt fordelt i alle kirkerne, med en svag forfordeling i gudstjenesteantal i Arninge og Tillitze kirker. Begge præster fungerer i alle kirker, men har dog fortrinsvis kirkelige handlinger efter en aftalt »distriktsdeling«.

Der er ligeledes fem menighedsråd. Menighedsrådene holder møder hver for sig, dog har Arninge og Tillitze menighedsråd en del møder fælles. Alle menighedsråd har hidtil været samlet til et fællesmøde pr. år med aflæggelse af årsberetning samt budgetter og sager af fælles interesse og til fælles beslutning (f.eks. ibrugtagen af salmebogstillæg o.lign.) på dagsordenen. Fællesmøderne er blevet fundet så nyttige, at der fremover vil blive holdt to årlige fællesmøder. Menighedsrådssamarbejdet vil muligvis kunne udbygges endnu mere.

Det har været en erklæret hensigt, at sognenes særpræg så vidt muligt skulle bevares, både hvad angår gudstjenesteordning og hvad angår arrangementer, møder etc. Der kan dog konstateres en vis »oplødning«, som årene går.

Gudstjenesteordningerne i kirkerne følger den »gamle« struktur. De er i hovedsagen ens, men er i detaljer forskellige, således at Kappel og Langø har sine små sær-traditioner, som Vestenskov har sine, og Arninge og Tillitze sine. Det opleves mest som ganske naturligt.

Allerede fra storpastoratets start har man været fælles om foredragsaftener og koncerter, og til at stå for tilrettelæggelsen af disse arrangementer er nedsat et aktivitetsudvalg, bestående af én fra hvert menighedsråd og præsterne. Som det er nu, er der følgende særlige og fælles arrangementer, som er faste tilbagevendende begivenheder:

1. Foredragsaftener (6-7 pr. år) fælles, på skift i Arninge præstegård og Vestenskov præstegård.
2. Koncerter, musikgudstjenester, særlige gudstjenester etc. fælles.
3. Eftermiddagsmøder (1. tirsdag i måneden) fælles, i Kappel præstegård.
4. Julefest for ældre i Arninge-Tillitze og i Vestenskov.
5. Store G-dag i Langø (gudstjeneste, gåtur og gule ærter).
6. Kyndelmisseeftermiddag i Kappel.

7. Udflugt for ældre fra henholdsvis Kappel-Langø, Arninge-Tillitze og Vestenskov (men det passer så også med en busfuld hvert sted!).
8. Sommerfest i Vestenskov.
9. Mother Teresa-klubber i Vestenskov og i Arninge, fælles årsafslutning.
10. Kontakt til Kappeln i Sydslesvig (venskabsmenighed).

Dertil kommer en del »løse« arrangementer, som kan være fælles eller ikke, men det er god skik, at man indbyder hinanden til f.eks. festgudstjenester og til andre særlige anledninger.

Det har ikke uden videre været sådan, at sammenlægningen af arrangementer har betydet, at der kommer flere mennesker. Ligesom med kirkegang er regnestykket ikke, at $2+1+2=5$. Men det er dog umuligt at vide, i hvor høj grad almindelig udmatning, ændrede fritidsvaner osv. også spiller ind.

De fleste af pastoratets børn går i samme skole (Vestenskov). Dog er der i hver årgang nogle fra den østlige del, der går i kommunens anden skole (Dannelunde). Men det er et gammelt problem, at sogne/pastoratsgrænser ikke er sammenfaldende med skoledistriktsgrænser, der iøvrigt er »flydende«. Og det er et problem! Aktuelt betyder det, at Tillitze er »delt«: Man kan være naboer, og ens børn går på forskellige skoler. Kirken er det eneste fælles samlingspunkt, alt andet er væk, og det kan - viser det sig i praksis - gudstjenestelivet ikke bære. Der ligger en stor og ikke nem opgave i at holde sognefælleskabet i hævd.

Det er dog sådan, at selv om der i pastoratet ikke er flere børn i en årgang, end at de nemt kunne konfirmeres sammen, og de iøvrigt for de flestes vedkommende går i samme klasse, så tilbydes der hvert år konfirmation i alle kirker, netop for at fremme følelsen af, at man hører til en bestemt kirke. Dette princip støttes af, at mange faktisk også har det forhold til sognekirken og ikke finder sig i at blive henvist til en anden kirke.

Men konfirmationsforberedelsen har i et vist omfang været fælles. Typisk er forløbet, at børnene er delt efter hvilken kirke, de skal konfirmeres i, fra august til oktober og igen fra marts til maj, og fra oktober til marts er sammen. Det giver mulighed for en varieret og alligevel differencieret undervisning.

Der tilbydes også indledende konfirmationsforberedelse i pastoratet, og med de bestemmelser, der er omkring den i forhold til skoleklasser, er det absolut en fordel med storpastoratet.

På det personalemæssige område er det sådan, at der er en del samarbejde, også formelt som indbefattet i ansættelsen. Der er ingen tvivl om, at det i endnu højere grad kunne effektiviseres, og at der dermed kunne skabes mere eftertragtel-sesværdige stillinger.

Nogle har kaldt denne pastoratskonstruktion for en »Lex Villadsen« - underforstået: Det er kun en ordning, der kan fungere, fordi præsterne er gift med hinanden. Jeg er dog ikke vis på andet, end at det er en ordning, der har fremtiden for sig. Det er muligt at se en pastoratsstruktur for sig med forholdsvis store pastorater med flere præster, der i et frugtbart samarbejde kan udnytte hinandens ressourcer, ligesom den enkelte præst bliver mindre sårbar ved at være med i et kollegiateam.

Jeg deler imidlertid ikke den opfattelse, at et storpastorat skal spare menighedsrådsressourcer ved f.eks. kun at have ét menighedsråd til, i dette tilfælde, fem kirker og kirkegårde, eller som nogen forestiller sig: én kommune - ét menighedsråd. Det er godt for engagementet og ansvarligheden, at mange er involveret i kirkens arbejde, og at nærheden til én bestemt kirke - sognebevidstheden - bevares.

KIRKEBLAD

af Holger Villadsen

Der er i provstiet forskellige eksempler på samarbejde, der går ud over pastoratsgrænserne. Og baggrunden for samarbejdet er blandt andet, at der er opgaver, som sognene er for små til at løfte hver for sig. Det mest markante her er nok samarbejdet om to kirkeblade: »Kirkeblad for sognene i Rudbjerg« og »Kirkeblad for sognene i Højreby«. Kirkebladssamarbejdet har i et vist omfang fungeret som katalysator for samarbejde på andre områder: en fælles kirkepeje, koncerter, sommerarrangementer med forevisning af kirker og kirkegårde og fællesmøder for alle menighedsråd i kommunen.

Samarbejdet om kirkebladet i Rudbjerg er lagt i faste rammer. Der er nedsat et repræsentantskab bestående af et valgt medlem fra hvert menighedsråd samt præsterne. Repræsentantskabet holder et årligt møde, hvor hovedlinjen for kirkebladet afstikkes, herunder dets økonomi. Udgifterne ved bladet fordeles lige på de 8 kirkekasser. Til at begynde med blev udgifterne fordelt efter befolkningstal, men man blev enige om, at det var en unødvendig komplikation. Udgiften skal jo i sidste instans tages fra samme pulje penge, nemlig kirkeskattemidlerne i kommunen.

Kirkebladet består af fællesartikler, lokalstof for de enkelte pastorater, en samlet kalender med en gudstjenesteoversigt. På det seneste har kirkebladet i Rudbjerg fået en fast rubrik »Opslagstavlen«, som informerer om møder og arrangementer i stiftet, eller andre emner, som ikke er knyttet til et bestemt pastorat.

Samarbejde om kirkeblad har været kendt i mange år, men denne model adskiller sig fra de tidligere modeller ved, at ikke kun fællesartiklerne, men også lokalstoffet og gudstjenestetiderne for de forskellige pastorater, er indeholdt i samme blad. Bladet bliver lidt større på den måde, men til gengæld bliver arbejdet nemmere for bogtrykkeren og prisen derfor forholdsvis moderat. Samtidigt opnås en mulighed for at kunne følge med i aktiviteterne i nabopastorater.

Til at udføre arbejdet er der nedsat en redaktion, som i Rudbjerg kommune består af præsterne. Præsterne mødes derfor regelmæssigt for at tilrettelægge bladet, og disse møder er samtidigt en lejlighed til at få snakket om andre emner eller få nogle ideer til fælles aktiviteter.

Der sker løbende en udvikling og justering af bladets indhold. Den første tid udkom bladet seks gange om året. Det er senere ændret til fire gange, og samtidigt blev de enkelte numres omfang udvidet. En af de seneste ændringer er, at menighedsrådsformændenes årsberetninger samles i et enkelt udvidet nummer. Det giver en supplerende mulighed for at følge med i sit eget sogns aktiviteter og planer og følge med i de andre sogne i kommunen. Det er også med til at sikre, at det ikke kun er præsterne, der leverer stof til bladet.

Der er på nuværende tidspunkt to kirkeblade i provstiet: én for hver af de to kommuner. Måske er tiden ved at nærme sig, hvor man skulle overveje et samlet kirkeblad for hele provstiet: »Kirkeblad for sognene i Lolland Sønder Provsti«? Økonomisk vil man få mere for pengene, da større oplag er forholdsvis billigere end små oplag. Ved trykkeopgaver er det mere satsen, der koster pengene, end papiret. På den anden side skal bladet være større, hvis det skal dække 16 kirker og 6 pastorater, og det vil måske gå ud over overskueligheden.

FÆLLES KASSERER

De fleste af kasserne i Rudbjerg kommune har samme kasserer, nemlig John Hansen fra Græshave. Det er ikke en ordning, der er planlagt, men som er vokset frem i forbindelse med nogle uforudsete kassererskift. Kassererhvervet er et af de menighedsrådshverv, hvor der efterhånden stilles store krav til kunnen og erfaring, og det er langt fra alle menighedsrådsmedlemmer, der uden videre kan gå ind og overtage et kassererhverv. Det kan derfor godt gå hen og blive en nødvendighed, at man i de små landsogne må indlede et samarbejde for at få kassererhvervet betjent tilfredsstillende. Én af konsekvenserne bliver, at man må gå uden for de valgte menighedsrådsmedlemmers rækker. I de store bysogne er hvervet normalt knyttet til én af de ansatte, nemlig kordegnen. Bliver vi i de små sogne nødt til at gøre noget lignende, eller skal vi gøre et forsøg på så vidt muligt at opretholde den gamle ordning, hvor det var ét af de valgte menighedsrådsmedlemmer, der var kasserer?. Det er baggrunden for, at John Hansen er blevet bedt om at give sin vurdering af fordele og ulemper ved at flere kasser har samme kasserer.

Samarbejde om administration, af John Hansen, kasserer

Menighedsrådene har selvstændig økonomi, således at forstå, at personalet ved kirken er tilknyttet kirkens menighedsråd og aflønnes af dette. Andre udgifter vedrørende driften af kirken afholdes også af menighedsrådet.

Menighedsrådets indtægter består dels af et ligningsbeløb, dels af indtægter fra driften af kirkegården. Hvert år udarbejdes et budget, som er grundlaget for det udbetalte ligningsbeløb.

Kassererfunktionen har efterhånden antaget en karakter, som gør, at mange ikke tør påtage sig jobbet. Det har i Rudbjerg kommune bevirket, at der kun er 3 kasserere tilbage til 8 kirkekasser og 3 præstegårdskasser.

Umiddelbart kunne der måske være en idé i at lave fælles administration, men jeg tror på, at hver menighedsråd skal have sin egen administration. Så længe vi kan finde medlemmer til menighedsrådet i hvert sogn, skal vi fortsætte med denne selvstændighed. Det er gavnligt for nærdemokratiet. Samtidigt giver det en større ansvarsfølelse for egen kirke.

Derfor kan der selvfølgelig godt skabes samarbejde mellem menighedsrådene på mange områder: Koncerter, møder, udflugter, redskaber, materialer m.m.

OMRÅDEORGANIST

af Holger Villadsen

Det hører normalt til vilkårene i et lille sogn, at der ikke er råd til at have hel-tidsansatte på det kirkemusikalske område. Og sådan er det også på nuværende tidspunkt i Lolland Søndre Provsti. Men måske er der mulighed for at indlede et samarbejde i et større område, f.eks. en kommune eller et andet større område med flere pastorater?

På nuværende tidspunkt er organister og kirkesangere ansat i et bestemt sogn eller i et bestemt pastorat. Tendensen er gået i retning af, at det er pastoratet, der er ansættelsesområdet. Det gælder især organisterne, hvoraf der er syv, omtrent svarende til de syv præster i provstiet. Der er lidt flere kirkesangere, i alt 10, fordi nogle af dem kun er ansat i et bestemt sogn. Og her er der endda et eksempel på, at en kirkesangerstilling ved en enkelt kirke er delt mellem to personer.

Ansættelse af en pastoratsorganist i et pastorat med flere sogne forudsætter et samarbejde mellem flere menighedsråd, men det giver basis for lidt større stillinger og forholdsvis bedre løn. Pastoratsorganisten vil kunne overkomme at betjene alle kirker i et pastorat, da der normalt ikke vil være flere gudstjenester samtidigt i et pastorat.

I de store bysogne er der normalt fuldtidsansatte organister, der står for ledelsen af det musikalske område ved en bestemt kirke. Det er der ikke råd til i et område med mange små sogne, og der er heller ikke behov for en fuldtidsstilling i hvert sogn. De største organiststillinger her i provstiet er normeret til et timetal, der svarer til ca. 40% af fuldtidsstilling, og de betjener 2-3 kirker.

Det kunne måske være en fordel, at der også var fuldtidsansatte organister til rådighed for kirkerne her i provstiet. Det ville give mulighed for at tage opgaver op, som vi må lade ligge i dag. Men det støder på forskellige økonomiske og praktiske problemer.

Det økonomiske problem er, at det vil betyde en stor forøgelse af lønudgifterne. Hvis der skulle være en fuldtidsansat organist for hver præst (pastorat), ville det betyde en tredobling af udgifterne til organistløn. I provstiet som helhed ville lønudgifterne til organister stige fra ca. en halv million til halvanden million kroner pr. år.

Merudgifterne kunne formindskes, hvis man gik sammen om en områdeorganist. Det er en model, som blandt er blevet foreslået i en betænkning for nogle år siden, men som mig bekendt ikke er blevet virkeliggjort ret mange steder, blandt andet fordi der er praktiske problemer forbundet med ordningen.

Hvis syv præster skal kunne holde gudstjeneste på samme tid søndag formiddag, er der brug for syv organister. Medmindre man er meget opfindsom, kan en områdeorganist altså ikke formindskes behovet for antallet af organister. Og det er derfor begrænset, hvad der er af sammenlægningsmuligheder og rationaliseringsmuligheder.

Efter mit skøn kunne der dog godt være mulighed for et kompromis, hvor der oprettes en områdeorganist på kommunebasis. En sådan områdeorganist skulle have basis i et bestemt pastorat, men derudover have forpligtelser i andre pastorater til at spille ved kirkelige handlinger og gudstjenester, der ikke kolliderer med gudstjenester i hjempastoratet.

Det vil ikke være muligt at oprette en fuldtidsstilling, uden at det vil betyde en samlet forøgelse af udgifterne til organistløn. Men merudgiften kan måske reduceres til 100.000 kr. pr. kommune. Og for denne merudgift vil der kunne blive varetaget opgaver, som ikke bliver varetaget i dag, herunder især ledelse af et eller to kor.

Og måske vil det være muligt at finde nogle andre områder, hvor der kan spares nogle penge. I Rudbjerg kommune blev der eksempelvis i 1997 brugt 1,7 mill. kr. til gravere og gravermedhjælpere, mens der til organister og kirkesangere og vikarer blev brugt 0,5 mill. kr. På forhånd er det ikke helt udelukket, at der kan flyttes 0,1 mill. kr.

PROVSTIDAG OG PROVSTIARRANGEMENTER

af Holger Villadsen

I de fleste provstier er der en tradition for, at præsterne mødes regelmæssigt for at drøfte emner af fælles interesse, og sådan er det også i Lolland Søndre Provsti. Der tre forskellige typer møder: arbejds møder, konvent og kalente. De sidste par år er kalentet blevet omdannet til en såkaldt »provstidag«, som er åben for alle interesserede i provstiet.

Arbejds møderne finder sted et par gange om året. Det er kun præsterne der deltager, og det er korte møder af ca. 2 timers varighed, hvor forskellige praktiske forhold drøftes og aftales.

Én gang årligt holdes der et konvent. Konventet holdes normalt midfestsøndag, og i konventet deltager også præsternes ægtefæller. Der indledes med en beskeden middag, og derefter er der et foredrag og efterfølgende diskussion. Foredraget holdes normalt af én af provstiets præster.

Desuden holdes der et årligt kalente. Kalentet har rødder helt tilbage til middelalderen, hvor der eksisterede et »Vor Frue Kalent« i Lollands Sønder Herred. Kalentets gamle statutter er bevaret, og man kan her se, at i middelalderen deltog både præster og herremænd i kalentet. Kalenterne blev generelt afskaffet ved lov i 1600-tallet, men kalentet i Lollands Sønder Herred overlevede på én eller anden måde.

For et par siden indledtes et forsøg med en anden organisering af kalentet. Kalentet indledes med en provstidag, som er et arrangement, der er åbent for alle. Provstidagen går på skift mellem de forskellige pastorater, og efter den nye ordning indledes med en gudstjeneste den første søndag i oktober. Derefter fortsættes med kaffe og foredrag i et forsamlingshus eller andet egnet lokale. Foredragsholderen har hidtil været inviteret udefra. Desuden aflægges provsten en lille beretning om årets gang i provstiet.

Provstidagen er åben for alle, men der udsendes speciel invitation til menighedsrådsmedlemmer, ansatte ved kirkerne, samt ægtefæller. Der har hidtil deltaget ca. 80 personer i de afholdte provstidage, som er en lejlighed til at komme rundt i provstiets forskellige kirker og stifte bekendtskab med provstiets andre præster og ansatte.

Den første provstidag blev afholdt i 1995 i Halsted kirke, hvor Henrik Schjødt Christensen prædikede. Det efterfølgende arrangement foregik på Lollands Højskole, hvor professor Mogens Müller talte om Dødehavsruller.

Den anden provstidag i 1996 indledtes med en gudstjeneste i Landet kirke ved Terttu Thystrup. Kaffe og foredrag var også denne gang på Lollands Højskole, og foredragsholder var biskop Holger Jepsen, som talte om Luther – en klods om benet eller en levende tradition.

Den tredje provstidag i 1997 foregik i Vesterborg. Kasper Høyer havde gudstjenesten, og biskop Johs. Johansen talte om nye salmer. Det efterfølgende arrangement foregik denne gang i Ridehuset i Pederstrup.

Den seneste provstidag foregik i Søllested, hvor Bente Asschenfeldt havde gudstjenesten, og museumsinspektør Frank Birkebæk talte om Roskilde i middelalderen. Det efterfølgende arrangement foregik denne gang på Krumsø Friskole, som har fået til huse i de bygninger, som tidligere blev brugt af Lollands Højskole.

Et andet nyt forsøg på et samarbejde på provstiplan er en serie hverdagsgudstjenester i provstiets 16 kirker. I de fire første måneder af 1998 gennemførtes 16 gudstjenester over Markusevangeliet. Gudstjenesterne blev afholdt hver torsdag aften kl. 19 på skift i de forskellige kirker. De der fulgte hele serien, kom dermed igennem hele Markus-evangeliet og alle provstiets kirker.

Et tilsvarende arrangement ville have været svært at gennemføre i et pastorat eller i et enkelt sogn. Men fordelt på 7 præster og 16 kirker var det en forholdsvis overkommelig opgave for præsterne. Nogle kirkegængere fulgte hele serien, men en del nøjedes med enkelte gudstjenester i eget sogn eller nabokirkerne.

Den form for samarbejde kan gøre det muligt at deltage i arrangementer, som ellers ikke kan gennemføres i et lille sogn, men samtidig er der også en fare for, at grundlaget for de regelmæssige gudstjenester i sognekirken svækkes. Men indtil videre har erfaringerne hovedsageligt været positive, og det er besluttet at gennemføre en tilsvarende serie gudstjenester i begyndelsen af 1999 over Paulus' Første Brev til Korintherne.

ØKONOMI

af Holger Villadsen

Et af problemerne ved at være et lille sogn er, at der ikke er så mange til at betale udgifterne til kirken og kirkegårdens drift og vedligeholdelse. Udgifterne pr. medlem må nødvendigvis blive forholdsvis store. Men der er etableret to solidariske udligningsordninger, som tager toppen af problemerne.

Fælles kirkeskat for hele kommunen

Den første solidariske ordning består i, at kirkeskatten er fælles for hele kommunen. Inden for samme kommune betaler alle samme kirkeskatteprocent, uanset om man bor i et lille sogn eller i et stort sogn. I de to kommuner i Lolland Søndre Provsti er der generelt ikke så stor forskel på sognene, som der er mange andre steder. Men der er dog alligevel en vis forskel på Søllested sogn med ca. 1500 medlemmer og Skovlænge og Gurreby med hver ca. 100 medlemmer.

Hvis man i 1999 opgør den kirkelige ligning pr. medlem for hvert pastorat, får man en ret stor spredning. I Højreby kommune er gennemsnittet pr. medlem 1.088 kr., og spredningen går fra 736 kr. pr. medlem til 2.119 kr. pr. medlem. Hvis man gik helt ned på sogneplan, ville spredningen formentlig være endnu større, men det er vanskeligt at gøre det af budgettekniske grunde.

I Rudbjerg kommune ligger gennemsnittet pr. medlem betydeligt højere, nemlig på 1.475 kr. pr. medlem. Og derfor må kirkeskatten i Rudbjerg kommune naturligt nok også være højere end i Højreby. Spredningen i Rudbjerg går fra 1.268 kr. pr. medlem til 1.855 kr.

Udligningsordningen over landskirkeskatten

Den næste solidariske ordning består i, at alle i landet via landskirkeskatten betaler til en udligningsordning til fordel for de kommuner, hvor der er mange kirker i forhold til befolkningstallet, og hvor indtægtsgrundlaget er svagere end landsgennemsnittet. De to kommuner i Lolland Søndre Provsti nyder i høj grad godt af denne udligningsordning. Ordningen blev udbygget og sat i system for nogle år siden, og den daværende borgmester i Rudbjerg deltog i det forberedende arbejde.

I Rudbjerg kommune skulle der i 1998 bruges i alt 5,4 mill. kr. til kirkelige formål. Heraf betalte de lokale kirkeskatteydere 3,4 mill., mens der fra fællesfonden blev ydet knap 2 mill. kr. I Højreby kommune skulle der tilsvarende bruges 5 mill. kr. Heraf betalte de lokale kirkeskatteydere 3,7 mill. kr. og fællesfonden 1,4 mill. kr. Det er altså ganske betydelige beløb, der bliver ydet i udligningstilskud. Uden udligningstilskuddet ville kirkeskatten i Rudbjerg være på ca. 2,0% og ikke de nuværende 1,3%.

De økonomiske problemer ved at være et lille sogn bliver altså i stort omfang neutraliseret af solidariske udligningsordninger. Hvis disse ordninger blev fjernet, ville de små sogne stå med et økonomisk problem af en vis størrelse.

Ved siden af disse to grundlæggende udligningsordninger eksisterer der to andre: Statstilskud til kirkerestaureringer og gode lånemuligheder i stiftsmidlerne.

Statstilskud til kirkerestaurering

Ved større kirkerestaureringer er der mulighed for at søge om statstilskud, når det drejer sig om bevaring af historisk inventar og historiske bygninger. Der ydes ofte et tilskud på 40-60% af udgifterne, og disse tilskud ydes fortrinsvis til sogne, der ligger i kommuner med et svagt ligningsgrundlag. Dette tilskud betales af statsfinancerne; men staten indkasserer jo også 25% i moms fra alle vedligeholdelsesopgaver i Folkekirken, hvor der mærkeligt nok ikke er mulighed for at få refunderet momsen. Dette statstilskud er med til at gøre det mere overkommeligt med restaureringsprojekter i de små sogne.

Stiftsmidlerne

Den sidste solidariske ordning er lånemulighederne i stiftsmidlerne. Det hævdes fra officielt hold, at denne ordning især er til fordel for de små sogne, hvor en kirkerestaurering ellers kunne betyde store udsving i kirkeskatten. Men det er nu problematisk, hvor solidarisk denne ordning er.

Den største del af stiftsmidlerne udgøres af kapitaler til gravstedsvedligeholdelse. Menighedsrådet må ikke selv administrere disse midler, men de skal indbetales til stiftsmidlerne, hvorfra der udbetales et rentebeløb til de pågældende kirkekasser.

Ved større restaurerings- og vedligeholdelsesopgaver har menighedsrådene mulighed for at låne af stiftsmidlerne til en rimelig rente. Og det er med til for

den enkelte kirkekasse at udjævne udgifterne. Men hvis man opgør regnskabet kommunevis, hvad der er det naturligste i dag, hvor kirkeskatten udregnes kommunevis, er det nu svært at se nogen udligning i forhold til de svageste kommuner. Det ser snarere ud til, at små kommuner som Rudbjerg og Højreby med små sogne stiller kapital til rådighed for andre kommuner.

Ifølge regnskabet for 1996 havde sognene i Rudbjerg en kapital på 4,8 mill. kr., som var indsat til forvaltning blandt stiftsmidlerne; heraf havde menighedsrådene optaget lån på 2,0 mill. kr. I Højreby kommune var den samlede kapital i stiftsmidlerne på 5,3 mill. kr., og heraf havde man tilbagelånt 1,9 mill. kr. Det er altså mere end svært at se, at det er store sogne udefra, der stiller billig kapital til rådighed for de små sogne i Lolland Søndre Provsti.

Det ville snarere være en hjælp til små sogne, hvis kapitalerne blev opdelt i kommunepuljer, som provstiudvalget kunne disponere over. Derved kunne kirkeskatten måske sænkes ved at bevilge længere afdragsperioder end i dag. På den anden side skal lån betales tilbage, og det der i sidste ende belaster kirkeskatten, er den samlede størrelse på de restaureringsopgaver, der skal betales af lokale kirkeskattemidler.

Udenforstående kan måske også få den tanke, at kapitalerne i stiftet burde bruges med det samme, men det er ikke muligt, da kapitalerne er bundet til bestemte formål. Menighedsrådene har påtaget sig en forpligtelse til at renholde gravsteder over en længere årrække, og denne forpligtelse bør ikke overlades til fremtidige kirkeskatteydere, men betales af afkastet af den kapital, som gravstedsejerne har afsat til formålet.